

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

komt, verschijnt de schaamte en maakt dit de intimiteit kapot.

Evi Henderikx spreekt als ervaringsdeskundige over intimiteit in de therapeutische relatie. Lang had zij in therapie intimiteit gemeden, vanwege de schaamte. Hoe belangrijk veiligheid in de therapeutische relatie voor haar voorwaarde was om de onveiligheid te durven gaan voelen. Deze relatie zelf acht zij zo veel belangrijker dan de methodiek. Intimiteit bespreken begint bij intimiteit (lichamelijk) voelen. Dit werkt pas echt herstelbevorderend. Een zeer waardevol einde van de ochtend en voer voor discussie tijdens de lunch in het prachtig verbouwde Singer met zicht op de door Piet Oudolf ontworpen tuin en de mogelijkheid tijdens de lunch de expositie *De laatste impressionisten* te bezoeken.

Marit Kool vertelt ons over behandeling van depressie en persoonlijkheidsstoornissen vanuit de schematherapie. Ze houdt een positiever pleidooi dan Martin Appelloo. Zo spreekt ze onder andere over *limited reparation*, dit vanuit een veilige therapeut-cliëntrelatie.

Jan Rudolph de Lorm blijkt een gave voor intimiteit met de zaal te hebben. Zijn kunsthistorische intermezzo's gedurende de dag zijn sprankelend, een lust voor onze zintuigen. Hij geeft ons mee dat kunst evenzo een spiegel is van wat je zelf denkt en voelt.

Ellen Aptroot houdt een verhaal vanuit het systeemdenken over de intimiteit in de partnerrelatie; de binnenste- (zelfreflectie) buiten (naar de ander) cirkel. Hoe dient er overeenstemming te komen over belangrijke gebieden als geld, seks en kinderen? Hier kunnen niveauverwarringen over ontstaan. De dynamiek tussen enerzijds behoefte aan verbondenheid tegenover de wens tot zelfbepaling, en hoe dit krachtenspel verandert bij stress. Ze spreekt beeldend over de rem en het gaspedaal. Ze durft *De denker* van Rodin in beweging te brengen, spelend met een jojo in de hand, naast de bekende houding van vertraging en zelfreflectie. Ook wij als

publiek worden uitgenodigd tot momenten van zelfreflectie met speelse verwijzing naar een binnenstebuiten gesprek met de partner als we eenmaal thuis zijn deze avond.

Tot slot Douwe Draaisma. Hij neemt ons in hetzelfde tempo mee in de wereld van erotische dromen en seksuele fantasieën. Vele interessante weetjes die de intimiteit in de relatie kunnen beïnvloeden, zoals dat slechts 1 op de 20 van onze erotische dromen over de partner gaat.

De voorzitter sluit de dag af verwijzend naar werk van de impressionist Seurat: een dag van uiteenlopende lezingen met elk hun eigen terminologie, methoden en stijl, als verschillende gekleurde stipjes een geheel vormend. Een geheel in intimiteit die we terugzien bij de impressionisten. Jan Rudolph de Lorm nam ons deze dag kleurrijk mee in alle verschillende fasen bij de impressionistische stroming, beginnend bij een verstild moment, een impressie à la Emile Claus, via het mooier willen maken van de werkelijkheid, gevolgd door melancholie, en verbeelding van verdriet zelf en eindigend in vrijheid, spelen, het vrolijke leven van de jaren twintig. Complimenten voor dit prachtig in elkaar vervlochten programma.

Veel nieuws in een vertrouwde context

Verslag van

UCL-congres 'The repression & abandon of Oedipus: oedipal situations in life, distress and disorder'

[London, 30 november-2 december 2018]

JOS VAN MOSEL

De University College of London organiseert jaarlijks in het eerste weekend van decem-

ber een conferentie rond een psychoanalytisch thema. In de afgelopen jaren waren dat bijvoorbeeld *Interpretation Today* (2015), *Identity, Mind and Body* (2016), *Anxiety, Dread and Fear* (2017). Dit jaar was het *The Repression & Abandonment of Oedipus*. Voor de vijfde keer was ik erbij. We waren ook dit keer met een flinke Nederlandse delegatie van de NPav: zestien (kandidaat-)leden. De deelnemers, zo'n 320 in totaal, kwamen uit 22 voornamelijk Europese landen.

De vriendelijkheid en de humor waarmee we werden ontvangen droegen bij aan het gevoel welkom te zijn als gewaardeerde buitenlandse gasten. We werden op veel moois onthaald.

De grote kwaliteit van de plenaire lezingen deed vertrouwd aan en nodigde uit tot vruchtbaar discussiëren en associëren.

Aan de plenaire conferentie die altijd op zaterdag begint gaan op de late vrijdagmiddag en de vroege vrijdagavond klinische seminars vooraf.

Voor het seminar van David Tuckett was aan de deelnemers gevraagd om in een paar zinnen een voorbeeld van een overdrachtsmanifestatie in te sturen. Welgeteld één voorbeeld was al voldoende om de spreker op zijn stokpaardje — de analytische setting — te krijgen en te houden. Hij bracht zijn inzichten onderhoudend, zonder poeha en met veel herkenbaars. Jammer dat de tijd na anderhalf uur op was.

Twaalf Britse collega's leidden 's avonds een seminar waar zittingsmateriaal van een lopende analyse werd besproken. Ik had gekozen voor Chris Mawson, de collega die ons het verzameld werk van Bion heeft bezorgd. In een groepje van tien genoten we van de denk- en belevingsruimte die onder zijn leiding ontstond. Er was oog en oor voor parallelprocessen die ook voor de presenterende analyticus verrassend en inspirerend waren.

David Taylor opende op zaterdagochtend de conferentie met een inleiding op het thema: wat bedoelen we met het oedipuscomplex,

hoe begrijpen we het, hoe gebruiken we het — als we het gebruiken — en hoe is ons begrip en gebruik van het concept in de loop van de tijd ontwikkeld? Hij legde boeiende verbindingen tussen het oedipuscomplex en recente ontwikkelingen in research, theorievorming en analytische techniek, en opende het denken door te laten zien dat 'het oedipuscomplex' niet bestaat, net zomin als 'de theorie van de psychoanalyse' bestaat.

De titel van de conferentie stelt de vraag of Oedipus wordt verdrongen en verlaten. Taylor deed ons op het puntje van de stoel belanden met prikkelende uitwerkingen van die vraag. Deinzen we terug voor de soms rauwe concrete heftigheid van het oedipale, aanwezig in triangulaire situaties, verdringen we het en vervangen we het door abstractere, mildere theoretische beschouwingen? De verlating van Oedipus slaat op de realiteit van kindermishandeling: het is immers vaker de ouder die het kind doodt dan andersom.

Goed wakker en lekker op dreef kregen we vervolgens de twee keynotes van de zaterdag. Francesca Hume had als titel *Oedipus Wrecked: Constructing the Unconscious Phantasy through its Emergence in the Analyst's Mind*. Ze illustreerde de kleiniaanse onbewuste phantasie onder meer met Picasso's schilderij *De droom*. Ze liet zien hoe primitieve fantasieën met oedipale inhoud niet helemaal opgaan en veranderen in neurotische, maar ook in hun originele staat in het innerlijk blijven bestaan en hoe de eigen onbewuste fantasieën van de analyticus nodig zijn om er zicht op te krijgen.

Denis Flynn bezorgde ons *The Oedipus Complex — Alienation and Loss of Psychic Structure*. Hij gaf in zijn lezing, waarin hij over twee analyses vertelde — een van een volwassen man en een van een jongetje — vooral commentaar vanuit een bioniaans perspectief. Hij ging in op de rol van het oedipuscomplex in de ontwikkeling van structuur in het denken. Zijn centrale gedachte: er is een intacte verbinding met

een primair object nodig voor de totstandkoming van een oedipuscomplex. Zonder zo'n link, zonder het gekend en ervaren worden met alle goede en slechte aspecten, gaat het denken verloren en ontbreekt structuur. In de beste UCL-traditie bevatten beide lezingen uitgebreid klinisch materiaal waar op een heldere manier goed over was nagedacht en waarover boeiende bespiegelingen werden gebracht.

Na elke lezing is er in het format van de UCL-conferentie ruimte voor discussie en daar werd flink gebruik van gemaakt.

Op zaterdagmiddag presenteerden zeven collega's van de Britse Vereniging en een van de Duitse papers over uiteenlopende aspecten van Oedipus. Het was moeilijk kiezen tussen bijvoorbeeld een lezing waarin de oedipusmythe werd vergeleken met die van Odysseus, een verhandeling over oedipale dromen in het werk van Sophocles, een gevalstudie van een jongetje dat weigert op te groeien, en een lezing met als titel *Moeder natuur en vader tijd*. Gelukkig konden we er allemaal twee bijwonen. Maar ook hier gold: kiezen en je favoriet bepalen: helemaal Oedipus, dus.

Zondagochtend sloot David Taylor, die eerder de conferentie had geopend, af met *Fateful Affinities: Oedipal Love, Hate and Guilt*.

Op een prettige onnadrukkelijke manier illustreerde hij de vanzelfsprekende aanwezigheid van diversiteit en inclusiviteit in onze spreekkamers en de universaliteit van het oedipale. Met *Oedipus is zo universeel als honger* liet hij zien hoe bepaald en bepalend ons denken is: geconfronteerd met twee alternatieven — van welke aard ook — zijn we immers altijd geneigd, of veroordeeld, te moeten of willen kiezen.

Het slotdebat leverde een geanimeerd gesprek met opnieuw speelsheid, humor en veel knisperende ideeën. Meer dan genoeg om alvast in de agenda te noteren wanneer de volgende conferentie zal zijn: dit jaar staat deze gepland van vrijdag 29 november tot en met zondag 1 december met als thema

Mourning, Depression and Mania: Fuels of Despair, Reparation and Creativity.

Op tijd vertrekken, lekker met de trein en met kaartjes voor opera en ballet in het Royal Opera House op zak, om in Londen ook nog wat late sinterklaasinkopen te doen: ik kan het u van harte aanbevelen.

Tijd in analyse — Een verborgen dimensie

Verslag van

Idescacongres <Waar is de tijd? Hier is de tijd. Over de tijd van het subject in behandeling>
[*Sleidinge, 12 december 2018*]

ROSA DE GEEST

Deze studiedag bood een alternatief voor de manier waarop de haastige tijd tegenwoordig in onze praktijken is binnengeslopen. De lezingen brachten het vraagstuk van de tijd in een klinische logica, in plaats van hem op een markteconomische manier (*time is money!*) te benaderen. Hoewel het vanzelfsprekend klinkt dat binnen een therapeutische behandeling de temporele logica van de patiënt eerst centraal staat (en niet de economische), zorgen maatschappelijke ontwikkelingen ervoor dat deze logica meer en meer naar de achtergrond verdwijnt. Tijd betekent geld en het kapitalistische discours komt de instelling ingeslopen om de behandelduur zo minimaal mogelijk te houden. Echter, menselijke processen zijn tijdrovend, chaotisch en kennen geen tijd. Davinia Schoutteten vertelde ons over de tijd in de context van een crisisafdeling. Hier staan de tijdsdimensies (verleden, heden en toekomst) niet op zichzelf, maar zijn ze met elkaar verbonden. In de crisis kan er een conflictueuze ontmoeting plaatsvinden tus-